KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

23.2.2021

EDUSKUNNAN TALOUSVALIOKUNNALLE

Asia: HE 3/2021 vp elintarvikelaiksi ja sakon toimeenpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Kuluttajaliitto- Konsumentförbundet ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää eduskunnan talousvaliokuntaa lausuntopyynnöstä ja esittää seuraavat huomiot hallituksen esityksestä:

Elintarvikelainsäädännön tavoitteena on varmistaa, että kuluttajien käytettäväksi tulevat elintarvikkeet ovat turvallisia eivätkä aiheuta vaaraa kuluttajien terveydelle välittömästi tai pitkäaikaisen käytön seurauksena. Ehdotetuilla uudistuksilla pyritään varmistamaan elintarvikkeiden turvallisuus, laatu ja niistä annettavien tietojen oikeellisuus sekä suojaamaan kuluttajia taloudelliselta vahingolta. Elintarviketurvallisuus on Suomessa kansainvälisesti ottaen korkealla tasolla ja on tärkeää huolehtia siitä, että näin on jatkossakin.

Ehdotuksessa esitetyllä mahdollisuudella internetsivuston sulkemiseen parannetaan kuluttajansuojaa. Voimassa olevaan lakiin lisättiin vastaava hallinnollinen pakkokeino jo aiemmin. Säännöksen mukaan Ruokavirasto voi määrätä internetsivuston suljettavaksi, jos niiden välityksellä myytäväksi tarjottava elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali tai niistä annetut tiedot voivat aiheuttaa vaaraa ihmisen terveydelle tai ovat muulla tavoin olennaisesti elintarvikemääräysten vastaisia. Internetin kautta tapahtuvassa elintarvikekaupassa kuluttaja ei voi varmistua verkkokaupassa tarjottavien tuotteiden laadusta ennen tuotteen saamista, jolloin valvontaviranomaisten tekemän valvonnan tärkeys korostuu. Pakkokeinolla mahdollistetaan tehokkaammin valvontaviraston puuttuminen määräystenvastaiseen toimintaan. Kuluttajaliitto pitää tätä uudistusta tarpeellisena. Lisäksi on erityisen tärkeää, että myös tietojen virheellisyyden johdosta viranomainen voi ryhtyä toimenpiteisiin, joilla kuluttajille suunnattua markkinointia/myyntiä voidaan rajoittaa. Elintarvikkeiden verkkokauppa kasvaa koko ajan, ja etenkin erilaisia ravintolisiä markkinoidaan harhaanjohtavasti. Viranomaisten paremmilla mahdollisuuksilla puuttua virheellisiin väittämiin ja esimerkiksi epäilyihin elintarvikepetoksista ja -väärennöksistä luodaan kuluttajaluottamusta ja siten osaltaan myös parannetaan oikein toimivien yritysten toimintaedellytyksiä.

Ehdotukseen sisältyvä toinen kuluttajansuojaa vahvistava ja valvontaviranomaisten toimintaa helpottava uudistus, joka myös lisättiin jo aiemmin (2019) voimassa olevaan lakiin, on tarkastusten salliminen yksityisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Tämä mahdollistaa muun muassa kotileipureiden ja pitopalveluyrittäjien nykyistä tehokkaamman valvonnan ja on omiaan ehkäisemään muun muassa ruokamyrkytystapauksia. Kuluttajaliitto kannattaa ehdotusta.

Kuluttajaliitto kannattaa myös valvontatietojen julkistamisvelvollisuudesta säätämistä uudessakin elintarvikelaissa. Tämä parantaa kuluttajien tietoisuutta ja valinnanmahdollisuuksia myös elintarviketurvallisuuteen liittyvillä perusteilla. Oiva-raportin nähtävillä pitämiseen tulisi panostaa, samoin kuin kuluttajien tietoisuuden lisäämiseen viestinnän avulla. On tärkeää, että Oiva-raportti sijoitetaan siten, että kuluttaja huomaa sen ennen kuin asiointipäätös on tehty. Raportin käyttäytymistä ohjaava vaikutus riippuu siitä mihin aikaan ja missä muodossa tieto saadaan. Sama pätee myös tiedon sijoittamista internet-sivuille. Harvalla kuluttajalla on tietämystä ja aikaa lähteä etsimään raporttia sivuilta, mikäli se ei ole näkyvästi ja helposti saatavilla, siksi vaatimus etusivulle sijoittamisesta on tärkeä.

KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

Kuluttajaliitto kannattaa haamuasiointia koskevan pykälän sisällyttämistä elintarvikelakiin (41 §). Etämyynnin merkitys elintarvikekaupassa on lisääntynyt, ja samanlainen kehitys oletettavasti jatkuu tulevaisuudessakin. Valvontaviranomaisilla on yhä useammin tarve ottaa virallista valvontaa varten näytteitä etämyynnissä myytävistä elintarvikkeista, jotta voidaan varmistaa tuotteen olevan elintarvikemääräysten mukainen. Olennaista on, että ostos voidaan tehdä tunnistautumattomana. Säännöksen vaikuttavuutta saattaa vähentää se, ettei valvontaviranomaisella kuitenkaan ilmeisesti olisi mahdollista käyttää maksamiseen nimenomaan tähän tarkoitukseen luotua valehenkilöllisyyttä tai maksuvälinettä.[1] Verkko-ostosten tekeminen edellyttää useimmiten asiakastietojen ja maksukorttia koskevien tietojen täyttämistä.

Kuluttajaliitto pitää tärkeinä myös muita lakiehdotukseen sisältyviä uudistuksia, jotka koskevat seuraamuksia (kielto 56 §, markkinoilta poistaminen ja yleinen tiedottaminen 57 §, markkinoinnin kieltäminen ja oikaisu 66 §, hallinnollinen seuraamusmaksu 67 §). Erityisesti kuluttajille annettuja tietoja koskeviin puutteisiin ja virheisiin puuttumisen tehostaminen on tärkeää. Tehostamisen kannalta on hyvä asia, että valvontaviranomaisille on ehdotettu mahdollisuutta kieltää toimijaa jatkamasta elintarvikemääräysten vastaista markkinointia. Nykyinen käytäntö, jonka mukaan vain Ruokavirastolla on mahdollisuus kieltää markkinointi, on liian hidas. Viranomaisilla on oltava riittävän nopeat ja tehokkaat keinot puuttua markkinointiin kuluttajien harhaanjohtamisen estämiseksi.

Elintarvikelakiin lisättävä hallinnollinen seuraamusmaksu on linjassa muussa kuluttajien suojaksi säädetyssä lainsäädännössä olevien hallinnollista seuraamusmaksua koskevien säännösten kanssa, vaikkakin sen ehdotettu suuruus on kohtuullisen pieni. Esimerkiksi kuluttajansuojalain tai kilpailulain rikkomisesta määrättävän seuraamusmaksun suuruus on sidottu yrityksen liikevaihtoon. Seuraamusmaksun vaikuttavuutta on syytä seurata ja tarvittaessa pohtia, tulisiko sen esimerkiksi määräytyä liikevaihtoperusteisesti kaikkein räikeimpien ja/tai toistuvien lainrikkomisten osalta.

Helsingissä 23.2.2021

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö, OTK
vaikuttamistyön ja neuvonnan tiimi

[1] Vrt. Laki kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista, hyväksytty eduskunnassa 25.6.2020: Toimivaltaisella viranomaisella on oikeus tehdä koeostoja, jos se on tarpeellista yhteistyöasetuksen soveltamisalaan kuuluvan valvontatehtävän hoitamiseksi. Koeostoja tehdessään toimivaltaisella viranomaisella on oikeus käyttää valehenkilöllisyyttä, jos se on välttämätöntä koeoston paljastumisen estämiseksi. Viranomaisella ei kuitenkaan ole oikeutta saada väärälle henkilöllisyydelle tehtyä maksuvälinettä käyttöönsä.